

СЕКЦІЯ 2

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ

О. В. ДИМЧЕНКО, д-р екон. наук, професор

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова

А. О. ВАСИЛЬЧЕНКО, канд. екон. наук, доцент

Поліський державний університет

Інноваційна економіка як основа постіндустріального світового розвитку ініціює якісні зміни в системі організації та управління бізнесом, який повинен адаптуватися до постійно мінливих умов у конкурентній боротьбі на державному і міжнародному рівні. Відповідно, суб'єкти господарювання шукають нові форми взаємодії і активно включаються в сучасні інтегровані структури. Так, на міжнародному рівні з'являються різноманітні стратегічні альянси, консорціуми, конгломерати та фінансово-промислові групи. На національному рівні формуються інтегровані кластерні структури, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності, як окремих галузей національної економіки, так і країни в цілому.

З метою ефективного функціонування кластерного формування, розглянемо теоретичні підходи до формування поняття “ефективність”. Зокрема, у роботі М. Ніколаєва [1] представлена класифікація підходів до його визначення:

1. Ефективність-це дія, яка здатна приносити результат. Даний підхід є найбільш загальним, де ефективність оцінюється як досягнення бажаного ефекту.

2. Ефективність – це результативність економічної діяльності, економічних програм і заходів, що характеризується відношенням

економічного ефекту, результату до витрат ресурсів, факторів, необхідних для отримання цього результату. Даний підхід набув широкого поширення у фінансовій літературі, в загальному сенсі трактується як відношення результату, одержуваного від інвестицій до їх обсягу.

3. Ефективність інвестицій у виробництво-результат від інвестування, який розділений в певному часовому інтервалі, що приносить ефект у вигляді коштів, що перекривають суму інвестицій (з урахуванням фактора часу). Вимірюється терміном окупності витрат, внутрішньою нормою прибутковості – розрахункової ставки відсотка, при якій капіталовкладення є окупною операцією, рентабельністю.

Існує безліч підходів до оцінки ефективності регіональних кластерів. Серед яких:

1. Методи оцінки конкурентоспроможності, які засновані на оцінці факторів макро – і мікросередовища, що впливають на діяльність підприємств і регіону. Дані методи можуть бути представлені матричними (SWOT, PEST, SNW, ADL), графічними з використанням математичного інструментарію. Всі вони засновані на порівнянні з еталонними показниками. У розрізі аналізу територіальних факторів конкурентоспроможності істотний внесок вніс М. Портер, який запропонував концепцію територіальної конкурентоспроможності країни (регіону), засновану на побудові «національного ромба», яка докладно описана в роботі [1].

2. Методи оцінки інвестиційного проекту, які описані в роботах [2, 3, 4] і ін. можна умовно розділити на: прості і складні, кількісні та якісні.

3. Якісні методи передбачають оцінку індикаторів розвитку організації, які неможливо оцінити кількісними показниками (якість продукції, виробленої підприємствами кластера, широта і глибина товарного асортименту, застосування новітніх технологій та інновацій, диверсифікація виробництва, кваліфікація кадрів та ін.).

4. Методи розрахунку ключових показників, які займають центральне місце в ряду методик з огляду на простоту і ефективність. Вони засновані на

розрахунку найважливіших показників функціонування кластера, які, в свою чергу, використовують показники діяльності регіону, розвитку галузей економіки та цільових груп кластера.

Система якісних критеріїв оцінки ефективності діяльності регіонального кластера формується завдяки економічному ефекту від збільшення продуктивності та впровадження інновацій, які, в свою чергу можна представити за допомогою чотирьох груп показників:

– Економічних (приріст обсягу продажів; поліпшення використання виробничої потужності; прибуток від поліпшення інфраструктури; прибуток від впровадження винаходів, патентів, ноу-хау; прибуток від ліцензійної діяльності; прибуток від спільної системи просування продукту; залучення інвестицій; поліпшення використання ресурсів (зростання продуктивності праці, підвищення фондівіддачі, прискорення ємності оборотних засобів та ін.));

– Науково-технічних (збільшення питомої ваги нових інформаційних технологій; збільшення питомої ваги нових прогресивних технологічних процесів; підвищення коефіцієнту автоматизації виробництва; підвищення організаційного рівня виробництва і праці; підвищення конкурентоспроможності підприємств та їх продуктів);

– Соціальних (приріст доходу учасників кластера; підвищення ступеню задоволення фізіологічних потреб учасників кластера; підвищення ступеня безпечності учасників кластеру; підвищення ступеню задоволення соціальних і духовних потреб; збільшення робочих місць; підвищення кваліфікації персоналу; поліпшення умов праці та відпочинку; збільшення тривалості життя учасників кластеру);

– Екологічних (зниження викидів в атмосферу сферу, ґрунт, воду шкідливих компонентів; зниження відходів виробництва; підвищення і поліпшення ергономічності виробництва; поліпшення екологічності випуску продуктів; зниження штрафів за порушення екологічного законодавства та інших нормативних документів).

Систематизуючи види ефективності функціонування кластера, можна зробити висновок про те, що її можна розглянути виходячи з різних аспектів. Зокрема:

1. Фінансово-економічна ефективність, яка визначає результативність фінансово-господарської діяльності кластера, яка збільшується за рахунок динаміки зростання фінансово-економічних показників. Ґрунтується на розрахунку загальноприйнятих фінансово-економічних показників діяльності кластеру.

2. Поточна ефективність, що пов'язана з поточною адміністративно-господарською діяльністю кластера та складається із загальної результативності (в цілому по кластеру), а також результативності його структурних одиниць (підприємств-учасників). До числа основних показників операційної результативності можна віднести: динаміку зростання рівня продуктивності праці, рентабельність основної діяльності, динаміку зростання рівня прибутку, динаміку зниження рівня витрат на функціонування кластера, ступінь ефективного використання і завантаження окремих видів ресурсів та ін.

3. Соціокультурна ефективність являє собою кумулятивний ефект соціокультурного впливу окремих структурних елементів кластера і загальний ефект, що впливає на соціокультурний аспект дестинації. Вимірюється в проведених заходах даної спрямованості в кластері (заходи, спрямовані на популяризацію галузевої приналежності кластера, спонсорство та підтримка, популяризація дестинації, в якій розташований кластер на ін..)

4. Інноваційна ефективність. Як окремого поняття даного виду ефективності не існує, однак, аналізуючи ряд досліджень, можна визначити інноваційну активність підприємств-учасників кластера, яка пов'язана з рівнем впровадження інноваційних технологій і продуктів в діяльність кластера. До основних показників слід відносити:

– зростання кількості інноваційних продуктів, що щорічно впроваджуються на території кластера,

– зростання кількості сучасних інформаційних програм і ресурсів, використовуваних в діяльності кластера та ін.

Слід розуміти, що даний перелік не є вичерпним та потребує подальших досліджень.

Таким чином, ґрунтуючись на теоретико-методичної складової і доповненої класифікації існуючих підходів до оцінки ефективності функціонування регіональних кластерів можна дійти висновку, що сукупність ефектів від діяльності підприємств позитивно впливає на економіку регіону, однак, слід брати до уваги той факт, що не всі підприємства кластера можуть мати позитивну динаміку фінансово-економічної діяльності в різні періоди часу. У зв'язку з чим, необхідна оцінка діяльності структурних складових регіонального кластера, в розрізі впливу зовнішніх факторів, розробки стратегії їх розвитку.

Список використаних джерел:

1. Васильченко, А. О. Аналіз економічної думки в розрізі передумов розвитку кластерних формувань у працях зарубіжних вчених. *Європейський вектор економічного розвитку : науковий журнал*. 2021. № 1 (30). С. 6-17.

2. Николаев М. А. Оценка инвестиционных проектов. *Экономический анализ: теория и практика*. 2010. №4 (169). С. 8-14.

3. Николаев М. А. Инвестиционная деятельность: учеб. пособ. М.: Финансы и статистика, 2009. 336 с.

4. Риимер М. И, Касатов А. Д., Матиенко М. М. Экономическая оценка инвестиций. СПб : Питер, 2005.